

אוצר הזה

מאוצר המנוצר - גנזי רשימותיו וכתבי ידיו
של הגה"ח רבי ישכר דוב ענגלענדער זצ"ל
בעל מחבר ספרי בשערי ישכר

אוצר של יראת שמים

בזה השבוע מתחיל הפר' הקשות שא"א להבין החטאים של דור המדבר שהי' דור דעה וראו במתן תורה שאין עוד מלבדו ואעפ"כ חטאו בדברים אלה שאין השכל משיגם, אך ידוע מה שאמרו הצדיקים על החטא העגל 'עס איז געוועהן א אונטער געווארפען פעקעל', והיינו שלא הי' ראויים לזה רק מן השמיים נסתבב שיהא כן.

והנה רש"י פי' בזה הפר' שלכן איכא סימניות לפני ויהי בנסוע ואחריו כדי להפסיק בין פורענות לפורענות, והנה בשלמא אח"כ כתוב שחטאו וגם נענשו אבל מלפניו הגם שחטאו דכתיב ויסעו מהר ה' כתינוק הבורח מבית הספר אבל לא מבואר שום עונש ע"ז והאיך נקרא פורענות ואדרבה כתיב וארון ברית ה' נוסע לפניו דרך שלושת ימים לתור להם מנוחה, וענן ה' עליהם יומם וגו', ומבואר מזה כענין הנ"ל שאלו העברות הי' בתורת עונש שלא הי' להם בחירה ע"ז רק מן השמיים נעשה כן שיהיו כתינוק הבורח מבית הספר, וזהו עונש הכי גדול (הגם שאין אנו יודעים על איזה חטא בא העונש) שבשעה שיכלו ללמוד תורת ה' מפי משה רבינו ואעפ"כ יתא לו רצון שלא ללמוד אין לך עונש גדול מזה.

וזהו עיקר גדול שצריך האדם לידע כשהולך מן הגמ' שלא ילך בלב טוב רק שידע שזה עונש וזהו עיקר גדול שצריכין לידע כשהולכין לעסוק במסחר שכן הוא דרכו של העולם אך צריכין לידע שההכרח לא יגונה והיינו שאם הוא אצלו בבחי' הכרח אז לא יגונה, אבל אם הולך כמו רוב בנ"א ששמחין בעבודתו ואין להם שום צער על מה שהולכין לעבוד אז אינו טוב וצ"ל בבחי' כפאו שד וכעין מה שאיתא כשיוירד גשמים בסוכות שילך בהכנעה ולא להיפך וזהו עיקר גדול, וזהו שהיו בנסעם מהר סיני כתינוק הבורח מבית הספר נחשב לעונש גדול שאף אם אינו יכול עוד ללמוד יתא בהכנעה ולא כבורח בשמחה שרוצה להנצל ממקום שהי' עד עכשיו.

אוצר פנינים

והנה מעלה זו שאפשר לשוב בתשובה על המצוות היא 'קיימת לעולם', שתשובה זו היא דבר ששייך תמיד להיות מוסיף והולך בה. ומאידך, התשובה על חטא אינה דבר ששייך תמיד, שתקוותנו היא לבל נכשל ח"ו בשום חטא. וזה כוונת דברי חז"ל שאמר לו הקב"ה לאהרן, שהנרות לעולם יאירו, כי ענין תשובה זו, תשובת הצדיקים, היא דבר ששייך לעולם וכנ"ל.

התורה והמצוות הם החיות של האדם

עוד יש לדקדק מהו לשון 'חייך', גם יש לדקדק בלשונו של רש"י שכתב, 'שאתה מדליק ומטיב את הנרות', הקדים הדלקה להטבה. והוא צריך ביאור, כי הטבת הנרות היתה קודם ההדלקה.

ואפשר לומר בדרך רמז, לפי מה שמדקדקים (עיין דרשות חתם סופר פר' שובה) בלשון הכתוב (דברים ל יט), 'ובחרת בחיים', שלא נאמר, ובחרת בטוב, או ובחרת בברכה, כדי ללמדנו, שהתורה והמצוות הם החיות של האדם, ולולא זה אין לאדם חיים, ולא יחשוב בנפשו שהתורה היא רק בחינה של 'טוב' ו'ברכה' ולא עצם החיות.

ובדרך זו אפ"ל כאן, שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה דעתו, שלא היה עמהם בחנוכת המזבח, וחלישות הדעת הזו נגעה לו עד כדי חייו, אמר לו הקב"ה, 'חייך', משום שצריך גדול כל כך, וכביכול חייך תלויים בזה, 'שלך גדולה משלהם', שהם לא הגיעו לדרגה כזו.

והוסיף לומר, 'שאתה מדליק ומטיב את הנרות', ר"ל, דכיון שבעבודת הדלקת המנורה לא היה אהרן מסתפק בזה שהדליק ועלתה השלהבת, אלא היה מוסיף ומטיב את הנרות שידלקו יפה באור צח ובבהירות, הנהגה זו מורה שאינו עושה רק לצאת ידי חובת המצוה וכי'מצות אנשים מלומדה' (ישעיה כט א), רק שזה החיות שלו, וע"כ עושה הדבר בשלימות בכל הפרטים.

דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלתך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות (ח א).

בהעלותך. למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה אז דעתו, שלא היה עמהם בחנוכה, לא הוא ולא שבתו, אמר לו הקב"ה חייך, שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומטיב את הנרות: (רש"י)

המעלה שאפשר לשוב בתשובה על המצוות

הרמב"ן הביא מדרש זה, והביא עוד מדרש חז"ל (במ"ד טו ו), שנחמו בזה שהנרות לעולם אל מול פני המנורה יאירו. והקשה הרמב"ן, למה חלשה דעתו של אהרן מקרבנם של הנשיאים, והלא קרבנו גדול משל נשיאים, שהקריב בימים ההם קרבנות הרבה כל ימי המילואים. ועוד, מה הם הנרות שיאירו לעולם יותר מהקרבנות, והלא משחרב בית המקדש בטלה גם הדלקת המנורה, עיי"ש בארוכה.

ואפשר לבאר, לפי מה דאיתא ברש"י (להלן ז א), שהטעם שהנשיאים התנדבו כאן בתחילה, כיון שבמלאכת המשכן נתעצלו ולא הביאו את נדבתם בתחילה, לכך נתנדבו כאן תחילה.

והנה אהרן הכהן לא היה ממביאי אבני השוהם ואבני המילואים, ומסתבר שהביא את נדבתו עם כלל ישראל. וממילא לא היה בידו פגם זה שהוצרך לתקן, ולכן לא היה עמהם בחנוכה. אך כשראה אהרן את חנוכת הנשיאים וגודל מעלתם שהשיגו, הבין שמעלת בעלי התשובה גדולה ממעלתן של צדיקים כדאיתא בברכות (לה), חלשה דעתו של אהרן, שלא זכה להגיע למדריתגם של הנשיאים להיות בעל תשובה כמוהם.

ועל זה אמר לו הקב"ה, חייך, שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומטיב את הנרות. והיינו שהצדיקים דרכם לעשות תשובה על המצוות שהם עושים, וזהו הנקרא תשובת רבי סעדיה גאון כנודע, ותשובה זו ודאי גדולה מתשובה שעושים על חטא, ולכן, שלך גדולה משלהם שאתה מדליק ומטיב את הנרות, ר"ל, שהתשובה שלך שייכת גם בקיום המצוות הקרויה נר כמ"ש (משלי ו כג) 'כי נר מצוה', ע"י התבוננות בכל עת איך אפשר להיטיב אותם ולעשותם ביתר שלימות.

אוצר ביאורים

עיון בחטאים של המתאונים

שפת אמת - בהעלותך תרל"ז

שעל הבעל גאווה אומר הקב"ה אין אני והוא יכולין לדור בדירה אחת, ואם הקב"ה אינו דר שם גם הוא אינו רוצה לדור שם. אבל הבעל תאווה הרי כתיב 'השוכן אתם בתוך טומאתם', ואם הקב"ה שכן שם גם הוא יכול לדור שם. הרי שתאווה אין לו קשר מיוחד לגסות אלא סתם רוח שטות, ולכן אין העצה להשפילה שגם לאחר ההשפלה ישאר התאווה, ולכן לא כתיב שום כינויים רעים על בני"מ וממילא לא עשו תשובה.

איך יתכן שהמתאונים נענשו מיד

ובזה יובן מה שלמעשה היה עונשם של המתאונים חמור יותר מהעגל והמרגלים דשם לא מתו תיכף, ואילו כאן כתיב 'הבשר עודנו בין שיניהם טרם יכרת ואף ה' חרה בעם ויך ה' בעם מכה רבה מאוד', וצ"ב וכי עבירה זו חמורה יותר מחטא העגל, או המרגלים ששניהם היו חטא של ע"ז וכל המורה בע"ז ככופר בתורה כולה (ילק"ש דברים תע"ז).

ולהנ"ל א"ש דבעגל ובמרגלים מחמת שהיה בם ענין של ע"ז ששורשה בגאווה הועיל מה שמכנה אותם בכל כינויים הרעים שע"ז נשבר לבם בקרבם וגרם להם לעשות תשובה, ולכן לא נענשו מיד, אבל במתאונים שהיה ענין של תאווה לא הועיל זה העצה וממילא לא עשו תשובה ולכן הוצרכו להענש מיד.

הסיבה שלא עשו תשובה במתאונים ובקרב

ועיקר דברי השפ"א שהיה להם ציווי לאכול מבואר כן באוה"ח הק"א, ועוד מבואר באוה"ח הק"א עה"פ 'התקדשו למחר ואכלתם בשר', וז"ל, והאריך להם זמן ואמר עד למחר, ובהיה להם הלילה לחשבון הנפש אולי ישוּבו בתשובה וינחם ה' על הרעה כי לא יחפוץ ה' להשחית עמו, ע"כ. ולפ"ז יקשה ביותר קושית השפ"א למה עשו תשובה בשאר עבירות וכאן לא עשו תשובה הרי ניתן להם זמן לעשות חשבון נפשם, ולהנ"ל שהיה דבר תאווה ולא נאמרו להם כינויים ולא נשבר לבם בקרבם אז מיושב לכאורה, ובאמת גם במחלוקת קרח שהזהירם משה בכך שאמר להם שרק אחד בלבד ימלט וכולם ימותו ומ"מ לא עשו תשובה ולהנ"ל גם זה מיושב, ששם לא היה ענין של ע"ז או גיאות כ"כ, ואדרבה אמרו 'כי כל העדה כולם קדושים ומדוע תתנשאו', ולכן לא הועיל שום ענין של גערה וכינויים כנ"ל.

ביאור שתי השיטות ברש"י

והנה רש"י כתב בד"ה עד חודש ימים, זו הכשרים שמתמצין [פ"י שחולין] [שמתאמצין] על מטותיהן ואח"כ נשמתן יוצאה, וברשעים הוא אומר הבשר עודנו בין שיניהם, כך הוא שנויה בספרי, אבל במכילתא שנויה חלוקה, הרשעים אוכלין ומצטערין שלשים יום והכשרים הבשר עודנו בין שיניהם, ע"כ. והוא פלא במאי פליגי שא' סובר שזה שימותו תיכף שייך לכשרים

ה' עליהם והרעים בקול רעש ורוגז 'עד מתי לעדה הרעה הזאת וגו' במדבר הזה יפלו פגריכם וגו' אני ה' דברתי אם לא זאת אעשה לכל העדה הרעה הזאת' וגו' וכששמעו דברים קשים אלו נכנעו ונשבר לבם בקרבם כדכתיב 'ויתאבלו העם מאוד', וממילא נפלה הסט"א ממשלתה וגבהותה וגסות רוחה, עכת"ד.

ולפ"ז אפ"ל דאחר המרגלים רגז הקב"ה עליהם שאמר הקב"ה 'עד מתי לעדה הרעה הזאת' שקראם 'רע' שזהו שמו של היצה"ר וזה גרם שנשבר להם בקרבם ועשו תשובה 'ויתאבלו העם', וכע"ז אצל חטא העגל כתיב 'כי לא אעלה בקרבך כי עם קשה עורף אתה', וזה דומה למה שכתב בתניא שמרעמיין בקול גדול על היצר הרע לומר לו שאתה משוקץ ומנוול וכו', ולכן כתיב תיכף 'וישמע העם את הדבר הרע ויתאבלו', ורש"י שם פירש, 'הדבר הרע הזה', היינו שאין השכינה שורה ומהלכת עמם, ע"כ. ולהנ"ל יש לבאר דקאי על מה שאמר הקב"ה שהם עם קשה עורף ובה נכנעו, אבל כאן בפרשת בהעלותך לא כתיב שום דבר רע וכינוי רק על בני"מ, ורק משה אמר להקב"ה 'למה הרעת לעבדך לשום את כל משא העם הזה עלי', והקב"ה אמר אח"כ 'והיה לכם לזרא יען כי מאסתם את ה' אשר בקרבכם', אבל זה אינו שום כינוי רק שאמר להם שחטאתם, ובה לא נכנעו ולכן לא כתיב שעשו תשובה.

מדוע לא הכניעם בדברים בחטא המתאונים

והגם שנראה לכאורה דבר אמת, אבל הוא גופא עדיין צ"ב למה בהעגל והמרגלים כינה להם בכינויים רעים על שנשבר לבם בקרבם, וכאן במתאונים לא כינה להם שום כינוי ומחמת כן גם לא נשבר לבם בקרבם.

ונראה לומר דמבואר בתניא הנ"ל שזה שמבטשין ליה הוא להכניע הגיאות וגסות רוחם שלהם, ודבר זה שייך בעיקר בענין של ע"ז שבא מגיאות, וכן מבואר שם בסוף הפרק, וז"ל, ומוזה יכול ללמוד כל אדם שנפלים לו במחשבתו ספקות על אמונה כי הם דברי רוח הס"א לבדה המגביה עצמה על נפשו וכו', עכת"ד. הרי נקט רק עניני אמונה ולא בשאר תאוות, וכל הפרק הוא במי שלא סליק ביה נהורא דנשמתא שהסיבה לזה הוא גסות הקליפה שמגביה עצמה על אור קדושת נפש האלקית ומסתרת ומחשיכה אורה, ולזאת צריך לבטשה ולהשפילה לעפר, אבל סתם תאוות לא בא כ"כ מגסות הרוח, וכמו שאומרים בשם הבעש"ט הק' שהיה לו שני מקומות להתאכסן א' בעל גאווה ב' בעל תאווה, ובחר אצל הבעל תאווה,

'ויקם העם' וגו', ויש לתמוה שמצינו בכל המקומות כשחטאו בני ישראל וכעס עליהם הקב"ה נתחרטו מיד בתשובה, ובכאן נאמר מקודם 'עד אשר יצא מאפכם והיה לכם לזרא', ואעפ"כ אח"כ אספו להם השללים והלא ידעו כי לא לרצון יהיה להם.

ואפשר שכשאמר השי"ת 'ואכלתם בשר' וגו' היה זה חיוב צריכין בעל כרחם לאכול ולקבל העונש, ולכן הוכרחו לקיים גזירת מלך.

למה לא חזרו מיד בתשובה

והנה זה הוא תירוץ רק על מה שאכלו, אבל מ"מ נשאר הקושיא למה לא חזינו שנתחרטו מיד בתשובה כמו שהיה בשאר החטאים, כגון לאחר העגל ולאחר המרגלים ואילו כאן לא כתיב שום ענין של חרטה.

ונראה לומר, עפ"י דברי התניא הידועים (פרק כט) וז"ל, צריך לשית עצות בנפשות הבינונים אשר לפעמים ועתים רבים יש להם טמטום הלב שנעשה כאבן ולא יכול לפתוח לבו בשום אופן לעבודה שבלב זו תפלה, וגם לפעמים לא יוכל להלחם עם היצר לקדש עצמו במותר לו מפני כבדות שבלבו וזאת היא עצה היעוצה בזה הקדוש דאמר רב מתיבתא בג"ע אעא דלא סליק ביה נהורא במטשין ליה, גופא דלא סליק ביה נהורא דנשמתא במטשין ליה וכו', שאף שמבין ומתבונן בשכלו בגדולת ה' אינו נתפס ונדבק במוחו כ"כ שיוכל למשול על חומריות וכו', ולזאת צריך לבטשה ולהשפילה לעפר, דהיינו לקבוע עתים להשפיל עצמו וכו' לרגז על נפש הבהמיות שהוא יצרו הרע בקול רעש ורוגז במחשבתו לומר לו 'אתה רע ורשע ומשוקץ ומתועב ומנוול' וכו', ככל השמות שקראו לו חז"ל, באמת עד מתי תסתיר לפני, אור א"ס ב"ה הממלא כל עלמין היה הוה ויהיה בשוה וכו' ואתה מנוול וכו' מכחיש האמת הנראה לעיניים דכולי קמא כלא ממש באמת וכו', וכמו שמצינו דבר זה מפורש בתורה גבי מרגלים שמתחלה אמרו 'כי חזק הוא ממנו' אל תיקרי 'ממנו' וכו' שלא האמינו ביכולת ה' ואח"כ חזרו ואמרו 'הננו ועלינו' וגו', ומאין חזרה ובאה להם האמונה ביכולת ה' הרי לא הראה להם משרע"ה שום אות ומופת ע"ז בנתיים, רק שאמר להם איך שקצף ה' עליהם ונשבע שלא להביאם אל הארץ ומה הועיל זה להם אם לא היו מאמינים ביכולת ה' ח"ו לכבוש ל"א מלכים ומפני זה לא רצו כלל ליכנס לארץ, אלא ודאי מפני שישראל עצמן הם מאמינים בני מאמינים רק שהס"א מתלבשת בגופה הגביה עצמה על אור קדושת נפשם האלקית בגסות רוחה וגבהותה בחוצפה בלי טעם ודעת, ולכן מיד שקצף

א. וז"ל, והוא מאמר 'ונתן ה' לכם בשר', אז 'ואכלתם' צריכין אתם לאכול בחיוב, ובדרך רמז כפל לומר כן, לרמוז להם שאם יחזרו בתשובה גם כן על כל פנים יאכלו בשר, כי יצא דבר מלך שלטון וכו', ע"כ.

ולאחר ל' שייך לרשעים, והב' סובר ממש להיפך, וצ"ב.

ויתכן לומר לפי המכילתא שהכשרים הבשר עודנו בין שיניהם, היינו משום שהם עשו תשובה תיכף כשהתחילו לאכול שבוה היה גמר העבירה עשו תשובה, ולכן מתו תיכף שמייתם היא כפרתם ויזכו לעולם הבא. אבל הרשעים אפילו בפתחה של גיהנם אין עושין תשובה, לכן אכלו חודש ימים עד שנתעוררו לעשות תשובה, וזהו לפי המכילתא. אבל הספרי סובר להיפך שהרשעים מתו תיכף כדי שיקבלו עיקר עונשם בגיהנם, אבל הכשרים אכלו עד חודש ימים כדי שיקבלו עיקר עונשם בעוה"ז, ולכן היה להם יסורין לפני מיתתן שהיו מתמצין והולכין על מטותיהן ואח"כ נשמתן יוצאה בטוהרה.

או אפשר כע"ז דהרשעים מתו תיכף, היינו כדי שלא יזכו לעשות תשובה על עונותיהם והלעיטוהו לרשע וימות, אבל הכשרים היו מתמצין שלש יום בוודאי זכו לעשות תשובה במשך זה הזמן, ונמצא לפי"ז שלפי המכילתא כולם עשו תשובה, ולפי הספרי הצדיקים עשו תשובה אבל הרשעים לא עשו תשובה.

ב' שיטות בקצה המחנה וביאורן

וכע"ז הוא בפסוק 'ותאכל בקצה המחנה' שפירש רש"י, במוקצין שבהן לשפלות, אלו ערב

ב. זהירות מתאווה רוחנית

שהם לא יכלו לעצור עצמם ולכבוש תאוותם וזה גרם להפשוטי עם שג"כ לא יוכלו לכבוש תאוותיהם הגשמיות, ולכן באו לשפלות גדול בעצמם וע"ז נעשה בבחינת קצינים וגדולים, ועכ"פ כאן שמתו הערב רב מתו ג"כ הזקנים שמחמת ועל ידם נתגלגל החטא להפשוטי עם, ואין כ"כ סתירה בין בשני פשטים ששניהם אמת וזה גרם ולכן מתו כולם, וכן איתא בשפתי חכמים דלעיל פירש רש"י, אין 'העם' אלא רשעים, ועכ"כ צ"ל שמש"כ 'ותבער' במש"כ ה" קאי ארשעים על העם שכתוב לעיל, ומש"כ 'ותאכל בקצה המחנה', מיירי בקצינים ובגדולים שבהם, והיינו כנ"ל שסיבת מיתתן של רשעים היה מחמת החטא של הזקנים, ואפשר שמה"ט כתיב אח"כ שמש"כ אמר 'לא אוכל אנכי לבדי לשאת את כל העם הזה', וקשה, מה נולד עתה יותר מעד עכשיו אי מחמת החטא הלא חטאו כבר כמה פעמים ומה יועיל עוד זקנים שלא יחטאו, וכמו שחזינן שגם לאחר שהיו שבעים זקנים היו כמה חטאים, בפרשת שלח קרח חקת, רק כשראה משה שמחמת פגם שחטאו הזקנים נגרם שחטאו הפשוטי עם ולכן מתו הזקנים, לכן אמר משה 'לא אוכל אנכי לבדי', שהרי שפגם קטן שלו יגרם פגם בישראל ואח"כ ייענש, ולכן אמר לו הקב"ה שיקח ע' זקנים, וע"ז לא ילך מיד ממש לכלל ישראל אלא לזקנים, וממילא לא יגרם חטא לבני"ו וכן לא ייענש בעבורם.

רב. רבי שמעון בן מנסיא אומר בקצינים שבהם ובגדולים, ע"כ. הוא ג"כ פלא כנ"ל שלח פירוש דקאי על צדיקים, ולחך פירוש קאי על רשעים, וצ"ב ובמאי פליגי.

ויתכן לומר עפ"י הוזה"ק הידוע דמאן דהוא זעיר הוא רב ומאן דהוא רב הוא זעיר ולכן 'קצה' יש לו משמעות של מוקצין שבהם לשפלות, ויש נמי פירוש של קצינים שבהם ובגדולים, שכולל שניהם, שהגדולים היו מחזיקין עצמם לקטנים, ואפשר שמחמת זה שחטאו בשעת מתן תורה דכתיב 'ויראו את אלקי ישראל' שנתחייבו מיתה כדפירש רש"י סוף פרשת משפטים והמתין להם הקב"ה עד המתאוננים, והשייכות בין הזקנים למתאוננים דבאמת זה שהסתכלו שלא ברשות הגם שהיה תענוג רוחני שאין לשער, מ"מ עצם הדבר היה תאוה וכמו שנאמר 'ויראו את האלקים ויאכלו וישתו', היינו שכמו שיש תאוה לאכילה ושתיה כן הדבר הזה, והגם שאכילה ושתיה הוא דבר גשמי וזה רוחני מכל מקום עיקר הנקודה הוא לכבוש התאוה וגם תאוה רוחנית שלא יהיה בבחינת אש זרה אשר לא ציוה ה'ב, ולכן כשראו הנשיאים האין הערב רב היו מתאוננים ומבקשים עליה, וברמב"ן איתא שהתרעמו על חסרון הנאותיהם במדבר, ורש"י פירש, כמה לבטנו בדרך הזה שלשה ימים הוא נמי חסרון הנאותיהם, עשו הזקנים חשבון בעצמם שזה שהם מבקשים הוא בא מזה

איתא בשם משמואל (בהעלותך תרע"ה), וז"ל, בליקוטי התורה מהאר"ז"ל (פ' עקב) הביא בשם ספר ברית מנוחה שבתבערה היה החטא שבקשו השגות גדולות וגבוהות מאד, שעל זה נאמר (חגיגה יג. בשם ספר בן סירא) 'במפלא ממך אל תדרוש', עיי"ש, וכן משמע במדרש (פ' ט"ו סי' י"ט) שהזקנים שמקודם באש שבתבערה מתו אלא שהיתה שריפתם כשריפת גב ונאמרה, עיי"ש, והנה ידועין דברי אור החיים (ריש פ' אחרי) שמיתת נדב ואביהוא היתה מחמת דביקות עצומה שיצאה הנפש מנרתיק הגוף, וידוע עוד שהחטא עצמו הוא הממית, א"כ מוכרח לומר שהחטא היה מעין זה דומה לחטא הראשון ויחזו את האלקים וגו', ומובן שזהו מיעוט ביראת ה' שהירא עומד מרחוק ומתירא להתבונן אפילו במה שהורשה, וע"כ עד אז דכתיב במתן תורה בעבור תהיה יראתו על פניכם.

ג. חטא קטן בגדול גורם לחטא גדול בקטן

איתא במקור מים חיים (בראשית קח), וז"ל, הידוע ממרן האר"י בעל שם טוב כשהצדיק עושה חטא קל גורם לאיש פשוט חטא חמור וכו' אירע פעם אחד לתלמיד שהיה יושב בליל ט' באב אחר חצות לילה והיה מייחד יחודים וכותב רזין דאורייתא, כי היה נדחה [היינו ט' באב חל בשבת ונדחה ליום א'], וגם ברית מילה היה ביום זה, על כן הקיל לעצמו והסית דעתו מן אבילות, ונכנס לתחום אותו הרשע, והשיג גבולו של ס"ם הרשע, על כן התגרה בו הרשע באותו שבוע, והביאו לידי כעס גדול, וגרם בכעסו, שרשע אחר

אוצר פנינים

המשך מעמוד א'

שלך גדולה משלהם

כדי שיוכל להיות משפיע

יש להתבונן בלשון רש"י 'שלך גדולה משלהם', וכי אהרן היה חפץ שתהיה לו גדולה יותר מאחרים, והרי חלשה דעתו במה שלא זכה להיות כאחד מהנשיאים. ועוד, הרי העיד הכתוב (שמות יד יד) על אהרן, 'וראך ושמת בלבבו', על אף שאחיו הצעיר יגדל ממנו, וכ"ש שאינו מחפש להיות שלו גדולה משלהן, וצריך ביאור.

ואפשר לומר, בהקדם מה דאיתא במדרש (במ"ד טו ו), אמר לו הקב"ה למשה, לך אמור לו לאהרן, אל תתיירא, לגדולה מזו אתה מתוקן, לכן נאמר, 'דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרות', הקרבנות כל זמן שביהמ"ק קיים הם נוהגין, אבל הנרות לעולם 'אל מול פני המנורה יאירו', וכל הברכות שנתתי לך לברך את בני אינן בטלין לעולם, ע"כ. והנה הרמב"ן (ח א) פירש, שכוונת המדרש, וכל הברכות שנתתי לך וגו', על ברכת כהנים שהן חלק מהנחמה שנתנה לאהרן, עיי"ש.

רצה להיות יחד עם כלל ישראל ולא להיות שונה מהן כלל, אך הקב"ה נחמו במה שאמר לו שהוא מדליק ומטיב את הנרות שזה רומז על העלאת נשמות בני ישראל כידוע מהספה"ק, וכדי להיות בבחינת משפיע לנשמות ישראל, הוא צריך להיות בדרגה גבוהה מהם, והוא אינו יכול להיות כלול עמהם ממש, וכמו ששמעתי פעם לבאר מדוע אין האתרוג מחובר עם הג' מינים האחרים, והיינו משום שהאתרוג רומז לצדיק שהוא המשפיע ואינו יכול להיות מעורב לגמרי עם הציבור, אלא הוא צריך להיות נבדל מהם כדי שיוכל להשפיע עליהם. וכן הוא לענין ברכת כהנים, כדי שיוכל המברך להשפיע ברכתו הוא צריך להיות למעלה מהמתברך, וע"כ הכהנים עולים לדוכן דייקא לברך את העם. ובזה נחה דעת אהרן שע"י זה שיהיה למעלה, יוכל להשפיע ברכה על ישראל.

ולפי זה יומתק לשון רש"י, 'שלך גדולה משלהם', דר"ל שאהרן הכהן צריך להיות גדולה משלהן' כלומר, להיות במדרגה גדולה מהדרגה המשך בעמוד ד' >>>

**דבר אל בני ישראל לאמר איש כי יהיה
טמא לנפש או בדרך וחקה לכם או לדתיתכם
ועשה פסח לה' (טז).**

או בדרך וחקה. נקוד עליו לומר לא שחוקה ולאי אלא
שהיה חוץ לאסוקפת העזרה כל זמן שחיה: (כ"ז)

אף כשיש מניעות לא יתרחק לבו ממנו יתברך

יש להקשות, דלפי המבואר ברש"י, ש'דרך
רחוקה' היינו שהיה חוץ לאסוקפת העזרה, א"כ
'כל טמא לנפש' הוא ג"כ 'בדרך רחוקה', דהרי אינו
רשאי להכנס לאסוקפת העזרה, ועוד יש להעיר,
שהאנשים שבאו בטענת 'למה נגרע', היו רק
טמאים לנפש, א"כ למה נזכר בתשובה להם גם
הדין של מי שהיה בדרך רחוקה.

ואפשר לומר, דהנה מצינו שני סוגי אנשים
שלא קיימו מצוה, האחד, שהוא מצדו מלא ברצון
ותשווקה לקיום המצוות אלא שהתגברו עליו
המניעות והקשיים ומחמת אונס לא היה יכול לקיים
את המצוה. והשני, שחסר לו בעצם החשק והרצון
לקיום המצוה, ואף שבאמת בפועל שניהם לא קיימו
את המצוה, אך רק הראשון בעל הרצון טוב הוא
בבחינת אונס שרחמנא פטרו, ועליו אמרו חז"ל
(ברכות ו), חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשה,
מעלה עליו הכתוב כאילו עשה, וכל זה לא שייך
אצל השני שאין לו כלל חשק ורצון. וי"ל, דשני
סוגי האנשים רמזים במה שנאמר כאן בפסוק 'טמא
לנפש', ומי שהיה 'בדרך רחוקה', ד'טמא לנפש'
היינו שבפועל גופו טמא והוא אנוס שאינו יכול
להגיע לעזרה, אבל בתוככי לבו בוער אש שלהבת
לקיום המצוה, ועומד וצועק ככרוכיא, 'למה נגרע',
וע"כ נחשב לו כאילו קיים המצוה כנ"ל, לעומת
זאת, השני שאין לו רצון טוב, ואף שהוא עומד חוץ
לאסוקפה הוא 'בדרך רחוקה', כלומר, לבו רחוק
מאד. ונמצינו למדים מכאן כלל גדול, שהעיקר הוא
הרצון אף אם אינו יכול להוציאו אל הפועל.

ויש לומר, דלזה נאמר 'טמא לנפש' בפני עצמו,
ו'דרך רחוקה' בפני עצמו, אף דכל טמא הוא גם
בדרך רחוקה כנ"ל, משום דבא לנחם את הטמאים
שהשתוקקו כ"כ להקריב את קרבן הפסח, דאף
שלא הקריבו בפועל מ"מ אינם בגדר של 'דרך
רחוקה', אלא ברצונם ובמחשבתם הרי הם קרובים
מאד אליו יתברך, ורחמנא לבא בעי, והוא גם
לימוד לדורות שידע האדם שאף אם יש לו מניעות
מ"מ יזהר שלא להיות 'בדרך רחוקה', ולא יתרחק
לבו ממנו יתברך.

**וכי יגור אתך גר ועשה פסח לה' וגו' חקה אחת
יהיה לכם ולגר (טז).**

וכי יגור אתכם גר ועשה פסח. יכול כל המתגייר יעשה
פסח מיד, תלמוד לומר חוקה אחת וגו'. אלא כך משמע,
וכי יגור אתכם גר וכל עת לעשות פסח עם חבירו
כחוקה וכמספט יעשה: (כ"ז)

למה ס"ד שיעשה המתגייר פסח מיד

יש לתמוה, למה דווקא בעשיית הפסח סלקא
דעתך לומר, שיעשה המתגייר פסח מיד, אע"פ

שלהם, שהרי הוא מדליק ומטיב את הנרות, ורק
ע"י זה יוכל להשפיע ולהאיר את נשמתם, ובוה
נחה דעתו של אהרן.

הטעם שהיה צריך לעמוד על גבי מעלה

ובזה אפשר ליישב ג"כ בדרך רמז, מדוע היתה
צריכה להיות מעלה לפני המנורה שעליה עמד
אהרן, וכפי שהקשה השפתי חכמים, דהרי קומתו
של אדם ארבע אמות, דהיינו עשרים וארבעה
טפחים, וקומתה של מנורה לא היה כי אם שמונה
עשר טפחים כדפירש רש"י בפרשת תרומה (שמות
כה לה), וא"כ למה היתה צריכה להיות מעלה,
ועי"ש מש"כ לתת.

ולפי הנ"ל יש לומר, דנרמז בזה, דכיון שאהרן
היה צריך להיות בבחינת משפיע להאיר נשמות
בני ישראל, ע"כ הוצרך לעמוד גבוה מהמנורה,
שמרמזת לכלל נשמות ישראל כנ"ל, כדי שיוכל
להשפיע עליהם.

המינוי לגדלות לא עשה רושם בלבו של אהרן

ואפשר לבאר על פי הנ"ל, מש"כ רש"י, ויעש
כן אהרן, להגיד שבחו של אהרן שלא שינה,
ד"ל, שאף לאחר שהקב"ה אמר לאהרן, שלך
גדולה משלהן, וכפי שנתבאר, שאהרן צריך להיות
גדול וגבוה מכלל ישראל כדי שיוכל להשפיע
עליהם, אע"כ לא עשה הדבר רושם בלבו של
אהרן, ואכתי היה רצונו להיות בתוך כלל ישראל,
ומשום הא גופא היה לו הכח להיות המשפיע לכל
ישראל כנ"ל.

**ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרתיה
כאשר צוה ה' את משה (א ח).**

ויעש כן אהרן. להגיד שחזו על אהרן שלא שינה: (כ"ז)

אהרן לא חשב על חבריו שאינו עושה בשלימות

הקושיא מפורסמת, למה היה הוה אמינא לומר
שאהרן ישנה ממה שצוה לו ה'. ואפשר לומר,
דמצינו באהרן קדוש ה' שהיתה לו שלימות במידת
הענוה והשפלות, וע"כ היה מפרש כל מעשה
שראה אצל הזולת אך לטוב, ולא היה חושב שמא
כוונת חבירו אינה לשם שמים אלא תמיד הסתכל
על מעלת חבירו ולא חסרונו. ויש לומר שנרמז ענין
זה בדברי רש"י, להגיד שבחו של אהרן שלא שינה,
כלומר, כאשר ראה שחבירו עושה מעשה טוב לא
שינה את המעשה, כלומר, להטיל בו דופי שאינו
מעשה טוב ולחשוב בלבו שבודאי עשה כן מחמת
פניות של כבוד או ממון וכדומה, אלא האמין בכל
לבו שנעשה כראוי בשלימות.

שאינו הזמן של הקרבת קרבן פסח, ומאי שנא
משאר מצוות שהזמן גרמא, כגון ישיבה בסוכה
ונטילת ד' מינים, שבהם לא הוצרך הכתוב ללמדנו
שלא יעשה הגר תיכף בעת שמתגייר.

ואפשר שהביאור בזה הוא, דכיון שהגירות הרי
היא לו כיציאת מצרים פרטית, שיצא משעבוד
טומאת העמים ובא להסתפח בנחלת ה', לכן סלקא
דעתך אמינא שצריך להביא קרבן פסח, מחמת
הגאולה הפרטית שלו.

והטעם שבאמת לא נצטוו כן, י"ל דאיתא באור
המאיר (יתרו ד"ה והנראה) לדקדק מלשון הפסוק (להלן
כג כב) 'אל מוציאים ממצרים' בלשון הוה, שבכל יום
ויום השי"ת מוציאים מבחינת המיצר שלהם, שיש
לכל איש ישראלי בחינת 'מצרים' ממקרי ופגעי
הזמנים. וכמו שבני ישראל לא נתחייבו בהבאת
קרבן פסח בכל יום, כך גם הגר אינו מביא קרבן
פסח אלא במועדו עם כולם, ככתוב 'חוקה אחת
יהיה לכם ולגר'.

**ויש אשר יהיה הענין ימים מספר על המשכן על
פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו (טז).**

רמז שפירוק המשכן הוי מלאכה שאינה דוחה שבת

תירגם יונתן, יומין דמנין הינן שבעתי יומין
שבעתא על משכנא [פירוש, ימים שנמנים לשבעה
ימים על המשכן].

צריך ביאור לפי זה, אמאי הקדים חניית 'ימים'
דהיינו שבעה ימים לחניית 'מערב עד בוקר' ו'יומים'
ולילה. וכן צריך ביאור, היכן מרומז כאן שהכוונה
היא על שבעה ימים.

ובפשטות צריך לומר, דהלשון 'ימים מספר'
משמע 'ימים' שהם 'מספר', וזה שייך בשבעה
ימים, שהם נספרים לשבוע, יום ראשון, שני וכו',
וחזור חלילה.

ועל פי זה יש ליישב, דבתחילה בא הכתוב
לומר, שבשבת לא נסעו דהרי פירוק המשכן ובנינו
אינו דוחה שבת [כדאיתא ברש"י עה"פ (שמות לא
א) 'אך את שבתותי'], וע"כ נקט, 'ימים מספר',
להורות, שכל ימי נסיעתם וחנייתם היו בימי
השבוע ולא בשבת.

ויש להמתיק לפי זה סיום הפסוק, 'על פי ה'
יחנו ועל פי ה' יסעו', שנכפל כאן, אחר שכבר
כתיב כן לעיל (פסוק יח) [ועיין באוה"ח הק' מש"כ
בזה], דהנה בגמ' (שבת לא) אמרינן, דסתירת
המשכן הוי מלאכה, אע"פ שהוי סתירה ע"מ לבנות
שלא במקומו, משום דכתיב, 'על פי ה' יחנו' וגו',
הוי כסותר ע"מ לבנות במקומו, נמצא שבפסוק
זה מרומז שפירוק המשכן הוי מלאכה אינו דוחה
שבת, וע"כ הוא נכתב כאן כהמשך לתחילת הפסוק
שנרמז בו שלא נסעו בשבת וכנ"ל.